

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/102369,Smierc-gen-Sikorskiego-Gubernator-Gibraltaru-Nie-wierze-w-przypadki.html>
26.04.2024, 20:18

Śmierć gen. Sikorskiego. Gubernator Gibraltaru: Nie wierzę w przypadki...

Nocą z 4 na 5 lipca 1943 r. w katastrofie liberatora u wybrzeża Gibraltaru zginął premier Rządu Rzeczypospolitej na Uchodźstwie i Naczelnny Wódz gen. Władysław Sikorski. Komisja powołana do zbadania sprawy wykluczyła zamach, podając wersję o usterce technicznej samolotu.

Władysław Sikorski urodził się 20 maja 1881 r. Tuszowie Narodowym. Od czasów studiów na politechnice we Lwowie należał do organizacji niepodległościowych. W czasie I wojny światowej działał w Naczelnym Komitecie Narodowym, rozbudowywał Legiony.

W 1920 r. dowodził 5. Armią, walczącą z bolszewikami na północ od Warszawy. W grudniu 1922 r. został premierem. W 1925 r. odszedł z rządu na stanowisko Dowódcy Okręgu Korpusu VI we Lwowie. W czasie zamachu majowego 1926 r. pozostał bierny. Od 1928 r. był w dyspozycji ministra spraw wojskowych, bez żadnego przydziału. Nawet we wrześniu 1939 r. odmówiono mu prawa walki o ojczyznę. Wyjechał do Paryża, gdzie 30 września 1939 r. został premierem i ministrem spraw wojskowych Rządu Rzeczypospolitej na Uchodźstwie.

Sikorski organizował we Francji jednostki Wojska Polskiego. Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich walczyła w obronie Norwegii wiosną 1940 r. W chwili uderzenia Niemców na Francję do walki były gotowe także dwie dywizje piechoty. Cały ten wysiłek został zmarnowany przez francuską kapitulację.

Trumna z ciałem gen. Sikorskiego, wnoszona na pokład ORP „Orkan”. Fot. NAC

Uroczystości pogrzebowe w Plymouth. Trumna na pokładzie ORP „Orkan”. Fot. NAC

W Wielkiej Brytanii Sikorski wszystko zaczął od początku. Lotnictwo, marynarka wojenna, jednostki piechoty, które z czasem przeformowano w dywizję pancerną i brygadę spadochronową. Wsparcie dla konspiracji w kraju. Ale także wielka polityka. Rozmowy o kształcie powojennego świata z przywódcą Wolnych Francuzów, prezydentem Czechosłowacji i prezydentem Stanów Zjednoczonych.

16 lipca 1943. Pogrzeb gen. Sikorskiego w Newark.
Fot. NAC

Pakt z diabłem

Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej Sikorski zaproponował Sowiecom sojusz antyniemiecki. Sprzeciwiali się temu nawet ministrowie jego własnego rządu. Mimo to 30 lipca 1941 r., bez zgody prezydenta, podpisał z sowieckim ambasadorem Iwanem Majskim układ normujący stosunki między nowymi sojusznikami. Dzięki temu z miejsc zsyłki zwolniono tysiące ludzi, co umożliwiło sformowania Armii Polskiej w ZSRS. W 1942 r. ewakuowano ją na Bliski Wschód. Wiosną 1943 r., po odkryciu w Katyniu masowych grobów polskich oficerów – ofiar NKWD, Sowieci zerwali sojusz z Polakami.

Miejsce katastrofy. Fot. NAC

W maju 1943 r. Sikorski wyruszył do Egiptu i Palestyny. W czasie inspekcji jednostek Armii Polskiej w pustynnych obozach wcześniejsze informacje o buncie wojska nie potwierdziły się. Naczelnym Wódzem mógł wyruszyć w drogę powrotną. Samolotem przez Egipt i Gibraltar.

Podróż inspekcyjna do Armii Polskiej na Bliskim Wschodzie. Minister spraw zagranicznych Tadeusz Romer, gen. Sikorski, gen. Władysław Anders i szef sztabu Naczelnego Wodza gen. Tadeusz Klimecki. Fot. NAC

Gibraltarska katastrofa

Leciał liberatorem przebudowanym na salonkę dla VIP-ów. Maszynę prowadził doskonały czeski pilot, kapitan Eduard Prchal. Tamtej nocy także bez problemu poderwał samolot, który szesnaście sekund później runął z wysokości około 100 metrów do morza.

Na lotnisku ogłoszono alarm. Zapalono reflektory oświetlające tonącą przez osiem minut maszynę. Z portu wypłynęły ratownicze motorówki. Zanim dotarły na miejsce katastrofy, liberator leżał na dnie podwoziem do góry. Na falach w kamizelce ratunkowej unosił się tylko pilot. Wszyscy pasażerowie i reszta załogi zginęli.

Sarkofag gen. Sikorskiego w krypcie św. Leonarda w podziemiach katedry na Wawelu. Fot. IPN

Z wraku wydobyto jedynie zwłoki Sikorskiego i pięciu innych osób. Większości ofiar, także córki generała, jego osobistej szyfrantki Zofii Leśniowskiej (z przypiętą do przegubu torbą tajnych dokumentów), nigdy nie odnaleziono.

Komisja

W skład komisji do zbadania przyczyn katastrofy weszli wyłącznie brytyjscy lotnicy. Dodatkowy członek zespołu ze strony polskiej nie miał prawa zadawania pytań. Nie dopuszczono też przedstawicieli producenta samolotu. Po dwóch tygodniach komisja przedstawiła oficjalną przyczynę katastrofy: zakleszczenie się linek steru wysokości. Ale dlaczego stery wznoszącego się samolotu „zacięły się” w pozycji powodującej nurkowanie? I dlaczego od samego początku dochodzenia nikt (poza niemiecką propagandą!) nie wymówił słowa „sabotaż”? Jedynie gubernator Gibraltaru Noel Mason-Macfarlane, w rozmowie z żoną gen. Sikorskiego, powiedział „nie wierzę w przypadki...”.

Tekst Teodor Gąsiorowski

Powtórny pochówek i śledztwo

Po uroczystym pogrzebie w Londynie generał Sikorski pochowany został na cmentarzu polskich lotników w Newark koło Nottingham. 17 września 1993 r. jego prochy spoczęły w krypcie św. Leonarda w podziemiach katedry na Wawelu. W listopadzie 2008 r., w ramach śledztwa IPN ekshumowano szczątki gen. Sikorskiego. Badania ustaliły, że generał zginął w wyniku obrażeń wielu narządów, typowych dla ofiar katastrof komunikacyjnych.